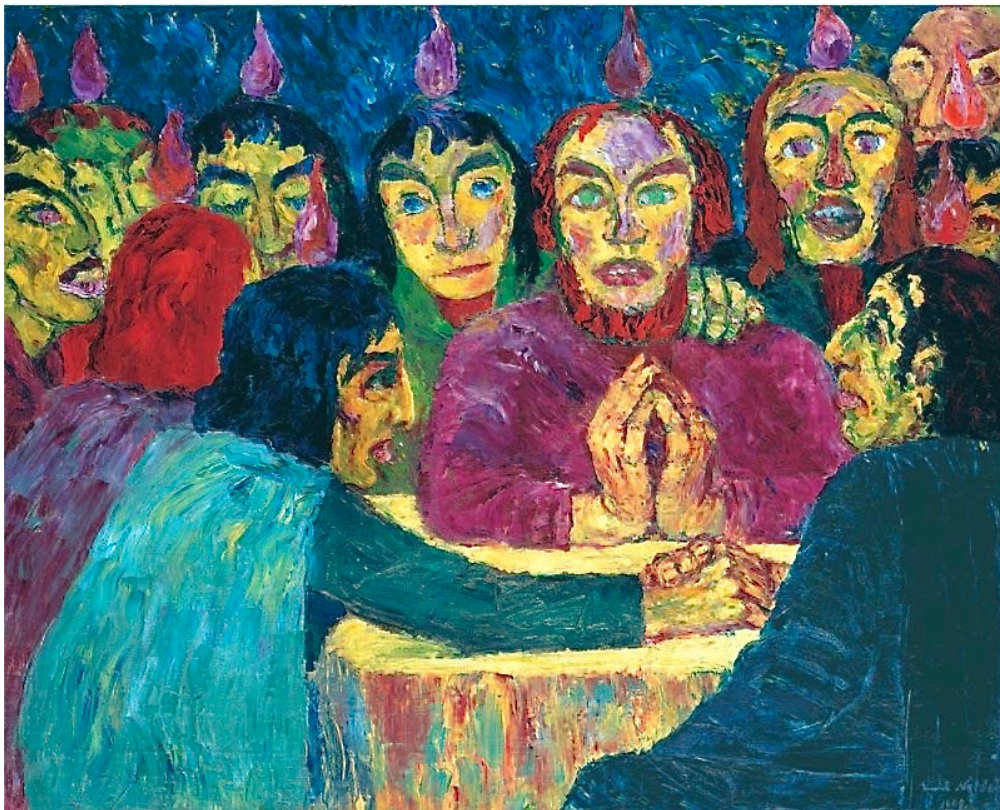

Beste vrienden van de PE Damiaan

Het is Pinksteren. Overweging bij de Eerste Lezing. (Handelingen 2, 1-11)

Eigenlijk begin ik al 11 weken mijn overwegingen fout door meteen dingen uit te leggen en te verklaren en af en toe wat geleerd te doen om een verstandige indruk te maken. Daarom stel ik voor dat jij nu even de 'blinde' muur hieronder vult met jouw gedachten over het schilderij hierboven. En dat ik daarna pas verder ga.

**Wat zie jij in het schilderij hierboven?
10 minuten kijken**

Klaar? Ik kan me voorstellen dat je effen denkt met een kindertekening te maken te hebben of een illustratie voor een kinderbijbel. Maar dat je tegelijk aarzelt omdat het sprookjesachtige kinderlijke toch overschilderd lijkt door de felheid en de rijpheid van de volwassenen. Het lijkt ook een groepje kerels die maskers dragen zodat het schilderij je misschien op James Ensor doet denken. En de vreemde zombieachtige ogen zijn je wellicht ook opgevallen. Moeten die druppels boven hun hoofden aubergines voorstellen? Of zou het gewoon kunnen dat deze schilder, als ie al volwassen is, niet kan schilderen? Dat kan maar dan is het natuurlijk vreemd dat het schilderij terecht gekomen is in de Nationalgalerie in Berlijn. Mocht je van dit schilderij niet houden, geen probleem. Dan ben je alleen niet in goed gezelschap. De Nazi's hingen het in 1937 samen met alle andere werken die ze verfoeiden in een tentoonstelling van 'Entartete Kunst' (gedegenereerde kunst).

Dat het tafereel Pinksteren voorstelt, had je omwille van de aubergines natuurlijk geraden. Emil Nolde schilderde het in 1907. Hij heeft veel religieuze taferelen geschilderd. Nolde wordt alom gezien als de grondlegger van het Duitse expressionisme (1910-1925). Expressionisten leden onder de oppervlakkigheid van de mensen. Zij vonden dat waarden en normen door onverschilligheid waren ondergraven en dat techniek, praal en klatergoud elke diepte hadden vervangen. Daarom moesten intuïtie en instinct terugkomen als bron van zin en troost. Nolde schildert zijn religieuze werk volledig instinctief. 'Ik had geen God voor me, maar voelde hem in me, gloeiend en heilig'. Zijn schilderijen tonen boerse en onopgesmukte mensen 'Want zo waren ze toch, Jezus en zijn apostelen? Eenvoudige boeren en vissers van het platteland?', schrijft hij. Hij zet de apostelen als gewone Joden neer, met zwart haar en een grote neus. Dus niet zoals doorgaans in de kunst met dure gewaden en een aureool boven hun hoofd. Juist door hen te tekenen als simpele mensen, benadrukt Nolde dat vlak na de dood van Jezus de apostelen gewoon weer Joodse burgers waren. Pas vanaf het moment dat de Heilige Geest tot ze kwam, werden het christenen.

Zullen we even terugkijken naar het schilderij? De tekst van Handelingen zegt dat de mensen tot hun verbazing de apostelen allemaal hoorden spreken in hun eigen taal? Nolde geeft die veeltaligheid weer door evenveel kleuren te gebruiken die allemaal terugkomen in de gezichten van de apostelen. Ze dragen geen maskers maar hun gelaatsuitdrukking is gewoon geweldig vereenvoudigd. Wenkbrauwen en neuzen bijna allemaal gelijk en de ogen wijd opengesperd alsof het papier-maché hoofden zijn. Want de schilder beseft dat hij geen tijd heeft om hun hoofden gedetailleerd te tekenen. Hij moet haastig één moment van totale verbazing weergeven vooraleer ze straks weer hun gewone uiterlijk krijgen. Het zijn geen modellen die zullen stilzitten want als de heilige Geest hen bereikt, zijn ze weg. Ze zitten samengeperst op een klein plekje. Eigenlijk geraken ze niet alle elf in de lijst van het doek. Door die samenpersing suggereert de schilder de nood die ze hebben om bij mekaar te zijn en hun onderlinge band maakt hij duidelijk door ze elkaars hand te laten vasthouden. En tegelijk schildert hij hen een fractie voor de explosie. Voor ze elkaar loslaten en in alle richtingen uit elkaar vliegen om de boodschap overal te verkondigen.

Maar ze zijn wel samengekomen voor een feest. Voor het joodse pinksterfeest dat *Sjavoeot* heet. 'Sjavoeot' is Hebreeuws voor 'Wekenfeest': het feest moet volgens de Wet van Mozes namelijk zeven weken (49 dagen) na Pesach gevierd worden. Oorspronkelijk was dat het feest van de tarweoogst. Later werd het ook de herdenking van het Sinaïverbond. Bij de berg Sinaï ontvingen de Israëlieten de Tora: leefregels met de tien geboden als kern. In de Handelingen van de apostelen dateert Lucas de gave van de heilige Geest aan de apostelen op de dag van het joodse Pinksterfeest. Hij vertelt dat er een hevige wind opstak en dat er vurige tongen verschenen. Dat herinnert aan het verhaal over het Sinaïverbond in het Oude Testament. Daar is ook sprake van donder, bliksem en vuur. Zoals de Israëlieten eens de Thora ontvingen, die hun de weg wees, zo ontvangen de leerlingen nu de heilige Geest, die hun kracht geeft. En zoals de tarwe toen geoogst werd, zo zullen ze nieuwe christenen oogsten. Mooie toonsetting toch?

Een slechte schilder? Nolde kon heel goed schilderen maar hij wil niet uitpakken. Hij wil met zijn stijl de onhandigheid en de armetierigheid van de apostelen zelf weergeven voor ze aan hun gigantisch avontuur begonnen. Nolde is de man van het innerlijk vuur, van de diepere

zielenroerselen die achter ons gelaat schuilgaan. Die wil hij oproepen en daarom beweegt zijn werk zich op de grens van het groteske. In krachtige, ruwe penseelstreken met contrasterende, soms 'lelijke' kleuren wordt het wezen van de mensen breed uitgesmeerd. En dat is voor hem de voedingsbodem voor de komst van Gods Geest op aarde.

En **de twee belangrijkste dingen** die op het schilderij staan zie je niet. Maar Nolde leidt ons er op een geniale manier wel naartoe. **Vooreerst** hoe het mogelijk is dat hij met een paar kleurvlekken in oogkassen zoveel innerlijke beleving aangeeft. De blauwe ogen kijken heel ingetogen de hemel in, de groene ogen (van Petrus) zien in een oogwenk gefocust wat voor hen ligt, de paarse ogen rechts daarvan zijn onzeker en zoeken houvast op een schouder om te kunnen geloven, de zwarte ogen vooraan links en rechts zoeken verbondenheid. Allemaal vormen van zien die iets van wat er innerlijk gebeurt weergeven.

Want voor Nolde is 'zien' meer dan licht en kleurvlekken in onze ogen brengen. Het omvat ook onze geest en ons hart. Zien omvat ook geloven. En dat is moeilijk omdat de Geest van God onzichtbaar is. Hij heeft geen vorm, grootte of kleur. Hij is Gods immateriële aanwezigheid in ons leven. En je hebt de ogen van geloof nodig om zijn aanwezigheid te herkennen. En daarom kan Nolde niet de Geest schilderen maar alleen laten zien wat die Geest in mensen teweegbrengt. Maar eens je die gave hebt, kan er ontzaglijk veel. Ik illustreer met volgend verhaal:

Tijdens WO II raakten twee Amerikaanse soldaten ernstig gewond en werden in een klein hospitaaltje ergens in Normandië samen op een kamer met een klein raam gelegd. Ze konden zich niet oprichten uit hun bed maar de soldaat die het dichtst bij het raam lag, kon zijn hoofd zodanig rechten dat hij toch een glimp van de buitenwereld kon zien. Omdat ze zich verveelden beschreef hij aan zijn kamergenoot in het andere bed wat hij zag. Hij zag een mooi park met een vijver en eendjes en een zwaan. En kinderen die de eendjes voederden en met hun bootjes op de vijver speelden. En verderop zag hij een groot dorp met de contouren van een kathedraal. En op een dag beschreef hij hoe een kleuter bijna in de vijver viel. En hoe een verliefd paar elkaar kusten onder een boom. En hoe fleurig de rokken waren van de jonge vrouwen verderop. Zijn beschrijving van wat hij zag hielp die twee soldaten niet alleen om de tijd te doden, maar ook om hen te helpen dromen van de wereld waarin ze hopelijk weldra terug zouden keren. Maar op een nacht werd de soldaat, die weg van het raam lag, wakker door het gedoe van artsen en verpleegsters die rond zijn kamergenoot stonden. Die had net een beroerte gehad en ze konden hem niet reanimeren. Toen de zon opkwam, was het bed naast het raam leeg. Een groot verlies voor de overlevende soldaat die niet alleen een metgezel verloor maar ook zijn toegang tot de buitenwereld. Dus vroeg hij of ze hem naar het bed bij het raam konden verplaatsen. Dat mocht en de verpleegsters tilden hem op, brachten hem naar zijn nieuwe bed en stopten hem in. Toen ze de kamer uit waren, draaide hij zijn hoofd zo hoog mogelijk omhoog om uit het raam te kijken. Het stond voor een blinde muur. De ogen van zijn overleden vriend hadden hem de immateriële aanwezigheid van God nabij gebracht.

Vervolgens schildert Nolde een lege ruimte tussen de 2 personages vooraan. Dat is jouw plek. Kijk terug naar Petrus met de groene ogen en je zal merken dat hij naar jou kijkt en lijkt te vragen: wanneer kom jij hier tussen ons vanuit de Geest van God leven? Eigenlijk vraagt hij: wanneer ga jij 'tussenin' vanuit de Geest van God leven? God is namelijk redelijk makkelijk herkenbaar op blijde beginmomenten en droeve slotmomenten in het leven: bij een geboorte, een huwelijk of bij ziekte en dood. Op die momenten heeft het leven onze aandacht en meestal ook ons geloof. Maar de heilige Geest is bedoeld voor tussenin. Daarom is Pinksteren zo belangrijk want de Geest is degene die ons door 'het tussenin' leidt, op al die momenten van weinig emotie en alledaagsheid. Hij is degene die ons oproept om ook dan intens te leven. Daarom schildert Nolde precies het eenvoudige leven waar de Geest in binnenkomt.

Het is makkelijk om de beste ouder te zijn op de dag van de doop van onze dochter of op de dag van haar huwelijk. Maar we hebben de Geest nodig om tussenin bij ons te zijn als de kinderen ruzie maken over de videogames en als we moeten helpen met afstandshuiswerk na een slopende werkdag. Het is makkelijk om gefocust te zijn op ons werk op de dag dat we promotie krijgen of wanneer het bedrijf met een crisis wordt geconfronteerd. Maar we hebben

de Geest van God nodig om het verdriet van een collega tussenin te voelen. Of wanneer het werk wat tegenzit toch humor in al die gewone dinsdagen van ons leven te injecteren. Het is makkelijk om onze moeder dankbaar te zijn op haar verjaardag of op Moederdag of bij haar begrafenis. Maar we hebben de Geest tussenin nodig om ons eraan te herinneren haar op de gewone donderdagen te bellen en om af en toe gewoon te zeggen: 'Mam, bedankt voor alles.'

Waar voel jij de Geest aan het werk? En waar werk je hem tegen of sluit je ervoor af? Zonder de race om de beste, de waardevolste, de allround mens te willen worden.... welke gave(n) ontdek jij in jezelf en wat doe jij er 'tussenin' mee? Want het eerste dat de Geest jou wil meegeven als je op dat lege plekje in het schilderij gaat zitten is de ontdekking van wat jou gegeven wordt aan mogelijkheden, zomaar gratis. Pas als je dat ontdekt ga je ook echt dienstbaar kunnen worden en naar buiten treden. Als iemand een wereld van leven kan zien door naar een blinde muur te staren, hoeveel te meer moet jij dan het gloeiende en heilige kunnen voelen van de Geest die God jou vandaag geeft? Zelig Pinksteren met dank aan Emil Nolde. (Ronald Sledsens)

Als jij gelovige of zoeker bent kan je nu het verhaal uit de bijbel lezen: (omdat Pinksteren het feest van de grote verstaanbaarheid is, komt deze Bijbeltekst uit *de Bijbel in Gewone Taal*, © Nederlands Bijbelgenootschap 2014, p. 1718-1719)

Handelingen 2, 1-11

Toen het Joodse Pinksterfeest begon, waren alle gelovigen bij elkaar in een huis. Opeens kwam er uit de hemel een vreemd geluid. Het klonk alsof het hard begon te waaien. Het was overal in huis te horen. Ook zagen de gelovigen iets dat op vuur leek. Dat vuur verdeelde zich in vlammen, en op iedereen kwam een vlam neer. Zo kwam de heilige Geest in alle gelovigen. Daardoor begonnen ze te spreken in vreemde talen. Op dat moment waren er in Jeruzalem veel Joden uit alle delen van de wereld. Ze waren gekomen om het Pinksterfeest te vieren. Toen het geluid uit de hemel klonk, kwamen ze er allemaal op af. Ze begrepen er niets van. Want iedereen hoorde de gelovigen spreken in zijn eigen taal. Iedereen was erg verbaasd en zei: 'De mensen die daar praten, komen allemaal uit Galilea. Hoe kan het dan dat we ze allemaal horen spreken in onze eigen taal? Wij komen allemaal ergens anders vandaan. Sommigen van ons komen uit landen in het oosten. Anderen komen uit landen in het noorden, het zuiden of het westen. Sommigen komen uit de grote stad Rome zelf. Weer anderen komen van het eiland Kreta, of uit de woestijn van Arabië. Er zijn hier Joden uit alle delen van de wereld. Er zijn ook mensen die uit andere volken komen en Joods geworden zijn. En toch horen we allemaal onze eigen taal! We horen dat er verteld wordt over de geweldige dingen die God doet.'